

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Četrtek, 4. junij 2009 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli. Pri reševanju si pomagajte s slikovnim gradivom.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

SLOVENCİ MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

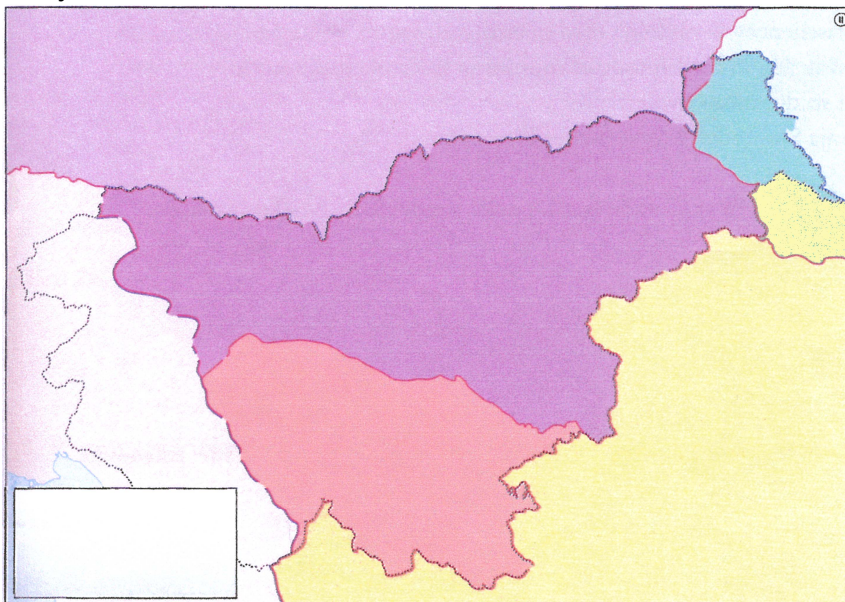
1. Že prvi dan napada na Jugoslavijo je bil v Ljubljani ustanovljen Narodni svet. Na pobudo katere politične stranke je bil ustanovljen Narodni svet? Kateri politik je vodil Narodni svet? S kakšnim namenom je bil ustanovljen Narodni svet?

(3 točke)

2. Slovensko ozemlje so si po okupaciji razdelili nemški, italijanski in madžarski okupatorji ter slovenski narod obsodili na smrt. Glede na spodnjo legendo na zemljevidu 1 označite ozemlja, ki so jih zasedli Nemci, Italijani in Madžari. Pojasnite dve značilnosti italijanske in dve značilnosti nemške raznarodovalne politike, ki sta razvidni iz vira.

(3 točke)

Zemljevid 1

(Vir: Rozman, T., in drugi, 2008: Zgodovina na maturi, str. 125. Modrijan. Ljubljana)

Legenda:

- nacisti (nemška okupacija)
- fašisti (italijanska okupacija)
- Madžari (madžarska okupacija)

Člen 4.

Visokemu komisarju bo v pomoč svet 14 predstavnikov, izbranih iz produktivnih skupin slovenskega naroda.

Člen 5.

Za slovensko prebivalstvo Ljubljanske pokrajine vojaška služba ne bo obvezna.

Člen 6.

Za osnovni pouk bo obvezna slovenščina. V srednjih in višjih šolah se bo fakultativno poučevala italijanščina. Vse uradne odredbe bodo izdane v obeh jezikih.

1. Takoj je treba izseliti vse slovensko izobraženstvo.
5. Izseliti je treba tisto vaško prebivalstvo po vsej Spodnji Štajerski, ki očitno kaže primesi tuje krvi. Tudi te osebe je treba podvreči grobemu rasnemu pregledu.
6. Drugo prebivalstvo, to je večina, ostane za sedaj v deželi. Po Gaulaiterjevih pozivih bo v znamenje svoje notranje lojalnosti do Nemčije stopilo v Štajersko domovinsko zvezo ...

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: *Zgodovina na maturi*, str. 67. DZS. Ljubljana)

3. 26. aprila 1941 je bila v Vidmarjevi hiši pod Rožnikom, na pobudo Komunistične partije Slovenije, ustanovljena Protiimperialistična fronta. Navedite še tri skupine, ki so se udeležile tega ustanovnega sestanka. Pojasnite, zakaj so organizaciji nadeli tako ime.

(2 točki)

4. Po napadu na SZ se je Protiimperialistična fronta preimenovala v Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Navedite en razlog za to preimenovanje.

(1 točka)

5. Organiziran upor se je v Sloveniji začel po napadu na Sovjetsko zvezo, nekaj nepovezanih, na lastno pest organiziranih akcij pa je bilo izpeljanih že prej. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi odgovori.

(3 točke)

- A Vodstvo KPS je 22. 6. 1941 ustanovilo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, ki ga je čez nekaj dni potrdilo in razširilo vodstvo Osvobodilne fronte.
- B Partizanske akcije so okupatorje na Štajerskem prisilile, da so se že septembra umaknili v večja utrjena mesta.
- C Partizani so jeseni izvedli uspešen napad na Šoštanj in Lož, napad na Bučko ter pohod Štajerskega bataljona na Kozjansko.
- D V prvih vojaških operacijah so s partizani enakovredno sodelovali tudi domobranci in pripadniki vaških straž.
- E Največje uspehe so partizanske čete dosegle v Ljubljanski pokrajini, kjer je nastalo že jeseni 1941 veliko osvobojeno ozemlje, ki je segalo od Krima do Gorjancev.
- F Prve partizanske skupine so sestavljali komunisti, ki se jim je uspelo umakniti v ilegalo.

6. Partizanske akcije so pri okupatorju povzročile oster odziv. Navedite dva načina, s katerima se je okupator odzval na partizanske akcije. Razložite, kdo so bili talci.

(2 točki)

Slika 1

(Vir: Repe, B., 2005: *Sodobna zgodovina*, str. 181. Modrijan. Ljubljana)

7. V Sloveniji je prišlo tudi do spopada med samimi Slovenci. V krajšem razmišljanju pojasnite, kaj je bil razlog za spopad med dvema taboroma, kako so predstavniki protirevolucionarnega tabora ocenjevali OF in njen boj (dva argumenta), razložite, kaj je Varnostno-obveščevalna služba (VOS), in pojasnite njeno vlogo ter navedite temeljne cilje Slovenske zaveze.

(5 točk)

In tako se je zgodilo, da so decembra istega leta pod krogli komunističnih morilcev že začele padati v Ljubljani prve žrtve, nakar se je začelo v letu 1942 splošno pobijanje vseh Slovencev, ki so kakorkoli kje in kdaj rekli besedo zoper komunizem. Tako je padlo v Ljubljani več katoliških dijakov, padel je dr. Ehrlich, ki je kot duhovnik svaril pred sodelovanjem s komunizmom, padel je ban dr. Marko Natlačen, ki je kot vodilni slovenski mož izjavil, da je komunizem naš narodni sovražnik, ki ga je treba razkrinkati in med našim narodom onemogočiti.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 352. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

Slika 2

LETO 1. SLOVENIJA, 7. MAJ 1942. ŠTEV. 1.

IZ VSEH DELOV RAZKOSANE IN ZASUŽNJENE SLOVENIJE
od Rabe in Mure do Padiže in Črče, od koroških
snježnikov do brečev Jadranskega morja,
se v častu najhujše stiske in največje preizkušnje ne glede na stranko,
strujo in nazor odzivno klicu srca in zapovedim razuma ter se
zavezujejo in prisegajo:

da bodo svoje delo, premoženje in življenje zastavili za resitev in
osvoboditev slovenskega naroda, da se v celoti združijo v svobodni
Sloveniji kot enakopravna delu narodne države ju oslavijo.

da bodo zleraj in povsod delali za globno nastopanje vseh Slovencev
da ne bodo drug drugemu škodovali v ničemer, oblasti ne na življenju
in na dobrih inera

da bodo drug drugemu pomagali z nasvetom in dejanjem, s premoženjem
in življenjem proti vsakozur, ki nam dela nesilje in privico.

SLOVENSKA ZAVEZA ZA SPLOŠNO OSVOBODITEV

nas bo vodilo pri vsem našem delu, kakor nam bog pomaga.

Veiko bodi:

V letu 1942 ob objelnici slovenske narodne sužnosti.

(Vir: Repe, B., 1988: Mimo odprtih vrat, str. 61. Založba Borec. Ljubljana)

8. Med drugo svetovno vojno so na Slovenskem delovale številne vojaške enote okupatorja, partizanov in kolaborantov. Pred enoto zapišite črko O, če je pripadala okupatorju, črko K, če je enota pripadala kolaboraciji, in črko P, če mislite, da so jo sestavljali partizani.

(3 točke)

O okupator	_____ Štajerski bataljon
K kolaboracija	_____ Pohorski bataljon
P partizani	_____ divizija Macerata
	_____ Milizia volontaria anticomunista
	_____ 14. divizija
	_____ plava garda

9. Odnos okupatorjev do Katoliške cerkve na Slovenskem je bil različen, prav tako pa tudi odnos slovenske Cerkve in duhovnikov do dogajanja med vojno. Pojasnite kakšen je bil odnos cerkvenega vodstva in ljubljanskega škofa Gregorija Rožmana do OF ter vzroke za takšno ravnanje.

(2 točki)

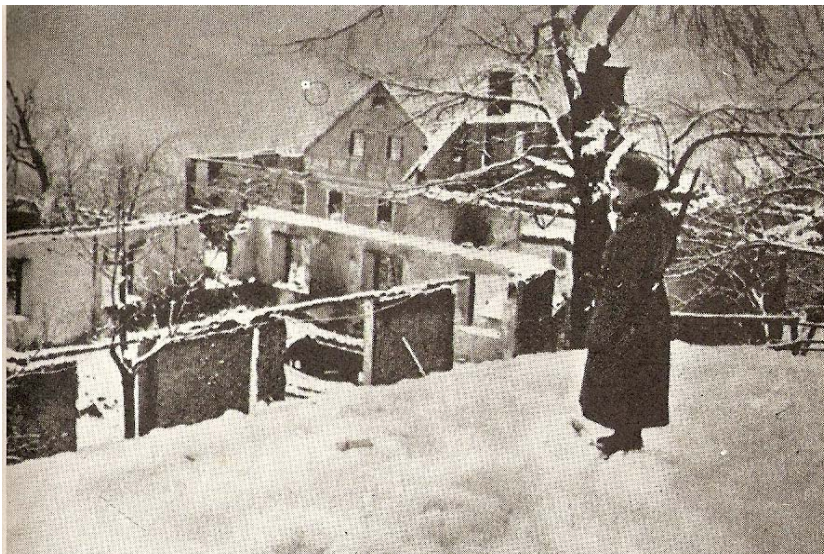
Nam more biti merodajno, kar je papež Pij XI. v svoji okrožnici Divini Redemptoris z dne 19. marca 1937 razložil in naročil (Škof. list 1937, str. 39–59). V njej pravi: »komunizem nasprotuje po svoji naravi vsaki religiji« (točka 22), »komunizem je nekaj bistveno slabega, za to prav v nobeni reči ne bo z njim sodeloval, komur je mar krščanske kulture« (točka 58).

(Vir: Repe, B., 1988: *Mimo odprtih vrat*, str. 58. Založba Borec. Ljubljana)

10. Jeseni 1941 so terenski odbori OF in Cankarjev bataljon vzdignili vstajo na Gorenjskem. Imenujte vas v kateri je Cankarjev bataljon prvič sprejel odkrit spopad z Nemci. Kratko opišite potek bojevanja in posledice, ki jih je spopad prinesel vasi in njenim prebivalcem.

(3 točke)

Slika 3

(Vir: Mikuž, M., 1960: *Pregled zgodovine NOB v Sloveniji*, str. 273. Cankarjeva založba. Ljubljana)

11. Spomladi leta 1942 so partizanske enote osvobodile večji del Ljubljanske pokrajine. Oblast so prevzeli terenski odbori OF, in nato izvedli volitve v Narodno-osvobodilne odbore. Kateri dve novosti je prinesel volilni sistem v primerjavi s predvojnimi volitvami?

(2 točki)

12. Po izvolitvi so na osvobojenem ozemlju prevzeli oblast Narodnoosvobodilni odbori. Opišite naloge, ki so jih na osvobojenem ozemlju izvajali ti odbori.

(2 točki)

Slika 4

(Vir: Partizanski tisk, str. 184. MGLC in Muzej novejšje zgodovine Slovenije. Ljubljana, 2004)

13. Poleti in jeseni leta 1942 je italijanski okupator sprožil veliko ofenzivo v Ljubljanski pokrajini, ki je bila usmerjena tudi proti civilnemu prebivalstvu. Opišite, kako so še pred ofenzivo poskušali onemogočiti sodelovanje Ljubljančanov z osvobodilnim gibanjem. Navedite dva ukrepa italijanskega okupatorja proti civilnemu prebivalstvu med italijansko ofenzivo.

(2 točki)

14. Partizanska vojska se je vso zimo in pomlad 1943 spopadala s sovražnikom ter doživljala hude poraze, pa tudi večje uspehe. Obkrožite črki pred pravilnima odgovoroma.

(2 točki)

- A Med večje partizanske uspehe spomladi leta 1943 sodi razbitje bataljona italijanske divizije Macerata v Jelenovem žlebu.
- B Še pred italijansko ofenzivo so italijanski vojaki obkolili prvi dve četi primorskih partizanov na Nanosu, vendar se je večini uspelo prebiti iz obroča.
- C Nemška vojska je pozimi leta 1943 pri Sedlarjevem preprečila preboj 14. divizije na Štajersko.
- D Januarja 1943 so Nemci nad Osankarico na Pohorju obkolili in po hudem boju popolnoma uničili Pohorski bataljon.

15. Ob pričakovanju konca vojne in tako možnosti za izvedbo revolucije, pa tudi zaradi nevarnosti nadaljevanja in širjenja državljanskega spopada je vodstvo Komunistične partije Slovenije hotelo doseči poenotenje znotraj OF. Rezultat teh prizadevanj je bil podpis izjave Komunistične partije Slovenije, slovenskega sokolstva in krščanskih socialistov.

Kako še imenujemo izjavo treh ustanovnih skupin v Osvobodilni fronti?

Pojasnite, zakaj si je znotraj osvobodilnega gibanja KPS prilastila vodilno vlogo.

Za zastopnico čigavih interesov se je štela KPS?

Kakšne posledice je imel podpis te izjave za nadaljnji politični razvoj v Sloveniji?

(4 točke)

Avantgardna vloga v slovenskem osvobodilnem gibanju pripada glede na njen program, organizacijsko strukturo, strategijo in taktiko Komunistični partiji Slovenije kot avantgardi najnaprednejšega slovenskega družbenega razreda – proletariata Slovenije. Vse tri skupine ugotavljajo, da sta KPS in njeno vodstvo avantgardno vlogo Partije s pravilno politično linijo in organizacijo osvobodilne borbe slovenskega naroda tudi dejansko izpričala. Nujna posledica vsega tega je, da se KPS, ki je zgrajena in vodena po organizacijskih in političnih načelih boljše vizma in ki predstavlja kot celota ter z vsako svojo organizacijsko postojanko avantgardno središče osvobodilnega boja, širi, razvija in utrjuje vsepovsod na slovenskem ozemlju in na vseh področjih slovenskega javnega življenja. Vsak član Partije kot avantgardne organizacije je že avtomatično aktivist OF.

Druge izmed ustanovnih skupin OF ne organizirajo samostojnih strank ali političnih organizacij. Ustrezajoče svojim nacionalnim političnim in socialnim stremljenjem, ki so glede vseh temeljnih vprašanj istovetna s stremljenji KPS, ne čutijo in ne vidijo nobene potrebe za posebne lastne stranke ali politične organizacije.

(Vir: Zadnik, Š., 1982: Zbirka zgodovinskih virov, str. 143. DZS. Ljubljana)

16. Slovenska partizanska vojska se je začela oblikovati poleti 1941 in je štela leta 1945 več kakor 30 000 borcev.
Pojasnite, kdaj je bila številčna rast največja.
Navedite, v kateri pokrajini je bila rast največja in zakaj.

(3 točke)

*Preglednica 1***PRIMERJAVA MED VOJAŠKIMI ENOTAMI OF
IN PROTIREVOLUCIONARJEV**

	partizani	protirevolucionarji
december 1941	1200	–
poletje 1942	5300	400 v. s. * (nov. 4500)
poletje 1943	5600	6100 v. s., 200 četnikov
jesen 1943	20 000	3000 domobrancev
poletje 1944	30 000	17 000 dom., 500 četnikov
zima 1945	38 000	17 000 dom., 500 četnikov

raške straže (MVAC)

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 155. DZS. Ljubljana)

17. Navedene dogodke razvrstite v pravilnem časovnem zaporedju od 1 (najstarejši dogodek) do 6 (najmlajši dogodek). Pri tem si pomagajte z naslednjimi datumi: 1941, 1942, 1943, februar 1944, april 1944 in 1945.

(3 točke)

- _____ prihod partizanov v Trst
 _____ nemška zasedba Ljubljanske pokrajine
 _____ prvo zasedanje Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta
 _____ nacistični napad na Slovenijo
 _____ nastanek prvih štirih slovenskih udarnih brigad
 _____ domobranska prisega v Ljubljani

18. Ob kapitulaciji Italije so partizanske enote obračunale z glavnino slovenskih četnikov in pripadniki vaških straž (MVAC).
 Navedite kraja spopadov.

(1 točka)

Slika 5

SPOPAD S ČETNIKI

SPOPAD S PRIPADNIKI VAŠKIH STRAŽ

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 152. DZS. Ljubljana)

19. Oktobra 1943 je bil v Kočevju zbor odposlancev slovenskega naroda. Na njem so izvolili tudi slovensko delegacijo, ki se je udeležila drugega zasedanja AVNOJ v Jajcu. Pojasnite, kaj pomeni kratica AVNOJ in kaj simbolizira grb s petimi plamenicami, ki so ga sprejeli na svojem drugem zasedanju. Kateri pomembni sklep je sprejel Avnoj na predlog slovenskega in hrvaškega vodstva?

(3 točke)

Slika 6

(Vir: Repe, B., 2005: Sodobna zgodovina, str. 158. Modrijan. Ljubljana)

20. Na pritisk Britancev sta se leta 1944 na otoku Visu sestala predstavnik jugoslovanske kraljeve vlade in predsednik začasne vlade nove komunistične oblasti (NKOJ).
Zapišite priimka obeh predsednikov.
Navedite en sklep njunega sestanka.

(2 točki)

21. Po kapitulaciji Italije je bilo ustanovljeno slovensko domobranstvo. Prve enote so večinoma sestavljali razbiti oddelki vaških straž in plave garde.
Navedite ime in priimek ustanovitelja in nekaj časa poveljnika domobrancev.
Kakšen status so Nemci določili domobranskim enotam in kakšne so bile njihove naloge?

(3 točke)

22. Sestavni del upora je bila tudi kultura. Izražala se je v mnogih oblikah, od literarnih in likovnih do glasbenih in gledaliških.
Povežite kulturnike, ki so delovali med vojno, z njihovimi deli oziroma dejavnostjo tako, da na črto pred desnim stolpcem napišete ustrezno črko iz levega stolpca.
- (2 točki)*
A Božidar Jakac	_____ pesnik
B Karel Destovnik - Kajuh	_____ slikar
C Marjan Kozina	_____ pisatelj
D Edvard Kocbek	_____ glasbenik
23. Vojna je tudi kulturnike in intelektualce prisilila, da so se opredelili za eno ali drugo stran. Po vojni je bilo popolnoma prezrto umetniško ustvarjanje tistih, ki so se ideološko, politično ali vojaško opredelili za protikomunistično stran in med vojno padli ali pa bili med žrtvami povojnih pobojev. Imenujte enega kulturnika protikomunistične strani.
- (1 točka)*
24. Glavno breme pri osvoboditvi so nosile partizanske enote in le majhen del Slovenije je osvobodila zavezniška vojska.
Obkrožite črki pred pravilnima odgovoroma.
- (2 točki)*
- A Zaključni boji druge svetovne vojne med enotami 14. divizije ter okupatorjevo in kvistlinško vojsko so potekali 13. in 14. maja 1945 na Poljani pri Prevaljah.
 - B Komandant nemške skupine armad E, general Aleksander Loehr, je v Topolšici podpisal vdajo.
 - C Trst so skupaj z usklajeno akcijo vstajnikov osvobodile anglo-ameriške sile.
 - D Glavna smer umikanja nemških in kvistlinških enot je bila v smeri Maribor–Šentilj, kjer so se želeli vdati zahodnim zaveznikom.
25. Druga svetovna vojna je na slovenskih tleh zahtevala visok krvni davek, ki je bil v posameznih pokrajinah različen. Na to je vplivala uvedba različnih okupacijskih sistemov, pa tudi odpor, revolucija in revolucionarno nasilje, protirevolucija, kolaboracija, ponekod tudi oblike državljanske vojne in kot epilog še množični povojni poboji.
Obkrožite črko pred številom vseh žrtev druge svetovne vojne na slovenskih tleh.
- (1 točka)*
- A Okoli 90 000 prebivalcev.
 - B Okoli 200 000 prebivalcev.
 - C Okoli 50 000 prebivalcev.

Prazna stran

Prazna stran